

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

LA MUNTANYA DE SIETE PICOS

EL MONTÓN DE TRIGO (2,184 m.)
DES DEL CAMÍ DE COLLADO VENTOSO (1,900 m.)

Així s'anomena la carena del Guadarrama, als peus del qual s'estén Cercedilla en ses estribacions properes, que es limita entre els ports de Navacerrada i de la Fuenfría : sa característica configuració de mig cercle s'aprecia perfectament des de la via del ferro-carril, i sos alterosos pics per això

són quelcom coneguts, mostrant-los a l'arraulit viatger gaire-bé sempre de blancor immaculada en la llarga hivernada d'aquests paratges.

Encara no havíem tingut l'ocasió de fer-ne el recorregut, en la temença de que en una sola jornada no pogués portar-se a terme en bones condicions. Amb el company en Francisco Noriega decidírem portar-la a cap el primer d'aquest mes, encara que s'escauen dies de mínimes molt baixes.

Passada mitja nit empenem el viatge en tren, i com després de Segovia, amb la primera llum de la matinada, al nivell de la via, hi veiem la neu, indicant properes i abundoses nevades, per una estona posem en dubte la realització de l'itinerari projectat, i més quan a l'arribar a Cercedilla (1,153 m.) a les 8.15 observem un retràs d'hora i mitja.

Fa fret, però la diada és esplendent del sol enlluernador, de la blavor del cel puríssim: esguardant vers la verdejant plana, la veiem plena encara de la boirina de la matinada que el sol cuita a esvaïr.

Tot omplint el sarró de quelcom que ens manca, la gent del poble ens fa avinent les dificultats que trobarem per a fer l'ascensió: arreu, els pics se veuen blanquíssims, fent esperar un gruix de neu excepcional, que pot privar-nos el pas.

Emprenem la caminada, tot fent comentaris sobre la necessitat de modificar l'itinerari o de limitar-lo fins al port de la Fuenfría,

BOSC DE PIBETS PLENS DE GLAÇ
DAMUNT DE COLLADO VENTOSO (1,900-2,000 m.)

el camí del qual comencem a seguir ja ple de neu, però abans preferim arribar-hi per a decidir el partit que haurem de prendre.

Al poc d'haver sortit del poble trobem les senyals de la calçada romana en l'enlloçat del primer pont que es passa sobre el torrent de remorosa i cristallina aigua que neix en el mentat port, havent-

se d'atravessar tres vegades en aquest trajecte per altres tants ponts d'aquella remota època. El camí de carro s'endinça per les pinedes, deixant a la dreta els marges indicadors del lloc per on passava la calçada. A les deveses, d'exuberant herbei ben clapejat de neu, ens aturem per a esmorzar-hi, i després reprenem el camí que, sempre en pujada suau pel bosc, segueix la vora del torrent entremig de paisatge cada vegada més pintoresc.

Passem el segon pont, i el camí ara segueix la calçada, ben conservada en aquest lloc de pendent més sobtada, quals còdols la neu cobreix amb bon gruix, tot fent la marxa més pausada, que després d'alguna estona es torna difícil per l'augment considerable de son nivell; a través de l'últim pont, i aquí la calçada es presenta en ample camí, vorejat de grossos i negres pibets, en les branques dels quals s'aferma la neu: deixem enrera l'últim revolt, i gairebé enfonzats fins als genolls aconseguim el port de la Fuenfría (1,840 m.) a les 11.45, quan sense neu amb unes dues hores s'hi arriba.

A la nostra esquerra el Montón de Trigo o Pan de Azúcar (2,184 m.)

s'eleva absolutament blanc, fent honor a son nom; muntanya avall d'aquesta vessant, les aigües de la qual van a engroixir el cabal del riu Valsain que passa per Sant Ildefons (La Granja), la neu va perdent-se fins a son fons.

El fret és vivíssim, la ventada omple de sonoritats aquests deserts paisatges, i enlluerna l'alba blancor de la neu, on hi reflecteixen esplendorosos els raigs del sol : sense les ulleres fumades fóra de mal anar.

Decidits estem a donar per acabat el terme de l'excursió quan observem amb alegria que, passat el port, la neu està glaçada i que trepitgem en ferm. Enfonzant-hi l'alpenstock dóna una capa d'un metre i quart, de la que en sobressurten les fites d'indicació.

En vista d'aquesta falaguera circumstància continuem l'itinerari, nou per a nosaltres, fins al port de Navacerrada; i així remontem a la nostra dreta en direcció al Collado Ventoso per bosc de pibets, tot blanc de

ARBRES NEVATS I AMB GLAÇ A LA VESSANT DEL
SETÈ PIC DE SIETE PICOS (2,100-2,200 m.).
AL FONS EL C M DE LA MALICIOSA.

la neu que els cobreix. La marxa se fa pausadament al començar a trobar gel entre la neu, tenint de fer la pujada en trencat zig-zag per a evitar les reliscades cada vegada més freqüents. A mesura que avancem sobre aquest puig el glaç s'ensenyoreix dels pibets, al cim escassos, que prenen les formes més fantàsiques, a semblança de barraques de blancor enlluernadora a l'ésser ferits pels raigs del sol de mig-dia. L'espectacle ens resulta tan nou i encisador que, si no fos per la forta ventada i així mateix perquè els nostres respectius estómacs ens reclamen imperiosament la reposició de les forces perdudes, ens hi quedàriem embadalits.

Passem el cim, i cap a la una, arrecerats ens unes providencials roques que ens fan de necessari i útil refugi, parem taula a cobert del vent, fruit de l'escalf del sol i de la bella vista sobre el camí recorregut : gaire-bé estem al nivell del primer pic, que tenim davant nostre, i del que ens separa una pregona barrancada. Aquí, la muntanya de

llisquenta pendent, ens ensenya els primers pibets, un centenar de metres sota nostre.

Al sol tenim 18º i 2º a l'ombra, sempre sobre zero.

Una vegada havem dinat amb algun sibaritisme per les circumstancies de lloc, ens trobem prou decidits, i cap a les dues, amb l'abric dels sarrons a l'espatlla, recomencem la marxa amb tot braó, encara que en aquesta vessant de mig-jorn trobem bon trajecte de neu des-

glaçada, on ens enfonzem fins als genolls; però aviat entrem en bosc d'arbres molt corpulents i el camí se fa mellor fins a Collado Ventoso, començant aquí vessant nord amb neu glaçada. No podem esbrinar-ne el gruix, doncs enfonsat l'alpenstock no arriba al fons. L'alçada del Collado és de 1,900 m.

PRIMER CIM DE SIETE PICOS,
DES DE LA CALÇADA ROMANA

Emprenem l'excursió propiament dita de la carena de Siete Picos a l'atzar, per no ovirar-ne els cims; endinzant-nos en una espessa abetosa els arbres de la qual també formen una massa de neu, on s'ha iniciat el desglaç, caient en grossos pans, i damunt nostre, amb una freqüència gens agradosa, fins a l'extrem d'haver-ne de separar les branques amb l'objecte de passar-hi sense inconvenients. Trobem admirable la nevada.

Anem fent via amunt, fent-se més sobtada la pujada; claregen els pibets, i al sortir del bosc comprenem la necessitat del piolet, que no portem, per la forta pendent i el glaç, que fan sovintejar les rellicades : redoblem les precaucions, i amb forta pitrada a les 3.20 som a la base del rocatam que forma el quart pic (uns 2,200 m.). Llevant el glaç dels intersticis de les roques, podem coronar-les amb un vibrant *hurra!* a la nostra terra : en aquest lloc la ventada té honors d'huracà, trepitgem poc segur sobre grossa capa de glaç, i, prudentment, abandonem el pic tot seguit.

La panoràmica es esplèndida : sota nostres peus la concavitat del barranc de l'Hoyo del Terradillo, vessant gaire-bé espadada. Cedilla més enllà, i després la plana de Castilla la Nova. A l'esquerra, dominem la carena de Siete Picos, el port de Navacerrada, del que

baixa la carretera per la vessant de la Serra del Royo, i, darrera d'aquesta, treu el pic La Maliciosa. Girant-nos en la mateixa direcció, apareix la ventruda Peñalara (2,406 m.), i entre aquesta i nosaltres la vall dels immensos boscos de Valsain, les pinedes dels quals s'arrapen fins a la vora dels cims. Després endevinem La Granja entre la verdor de sos jardins, Segovia en la plana, i aquesta fins on arriba la vista. El Montón de Trigo amb sa silueta característica, i després, la Serra del Collado de la Marichiva i La Peñota o Tres Picos que s'allarga fins prop de Cercedilla. Aquest espaiós panorama amb grossa capa de neu, que amagant arbres i herbes dóna sensació de soltat, amb els udols de la ventada deixa corprès d'inesborrable emoció.

El temps passa, i amb recança deixem aquest mirador; voregem la

base del pic cinquè, i, tot perdent alçada, seguim la vessant de la carena fins al setè, on trobem fadigós descens, amb un metre de neu desglaçada, en la vessant de mig-jorn que ens porta al Cerro de l'Hoyo Redondillo (1,997 m.), devallant, per fi, al port de Navacerrada (1,849 metres) a les 4.50.

La carretera està poc menys que dissimulada per la neu, s'hi enfonza el bastó, i amb el bon sol de tot el dia no cal dir que'ns fa esmerçar més d'una hora en el trajecte de 4 $\frac{1}{2}$ kms. fins al Ventorrillo (xalet dels Clubs Alpins de Madrid).

Troblem la companyia d'un pastor que amb ses *albarcas* no s'enfonsa pas tant a la neu com nosaltres.

Del Ventorrillo no han pogut passar avui els automòbils dels *alpinistes* de Madrid, que tenen costum d'anar al port de Navacerrada a practicar luges i skis.

A les set som a Cercedilla, i a la poca estona sortim en tren, que a mitja nit ens retorna aquí.

Regoneixem que l'excursió ha sigut de prova, però estant prou ben preparats hem volgut aprofitar ocasió tan propícia de passar a l'alta muntanya un dia de cor d'hivern, embadalits amb paisatges que no

LA PEÑALARA ENTRE BOIRES, DES DEL
QUART PIC DE SIETE PICOS (2,200 m.)

sempre hi ha ocasió de contemplar, i fruit d'emocions completament noves, propries de dia tan cru i dels efectes d'una o unes nevades tan extenses com copioses.

Valladolid, març de 1914

JOAQUIM ELÍAS I JUNCOSA

Clixés de l'autor

IGLESIA VELLA DE SANT MARTÍ DE VILASECA

No fa gaire temps que en companyia d'un noi del poble empenquí l'excursió a la iglesia vella de Sant Martí de Vilaseca (així l'anomenen la gent del país), i si bé no m'era desconeguda per haver-la visitat temps enrera, per no tenir llavors màquina fotogràfica no vaig posar-hi molta atenció. Està situada en el terme de la Valldora (Solsona) i en una petita vall que forma el serrat de Vilaseca sobre la riera de l'Aigua-dora, un quart distant vers mig-dia del mas Vilaseca. Es d'estil romànic, segurament del segle XI, i son absis està voltat per arquets, formant cinc compartiments separats per pilanets i amb dues finestretes. A la part de mig-dia del temple es conserven encara les parets en ruïnes de son cementiri i d'algún edifici que estava proper a la capella. Fa molts anys que està ja execrada, faltant-hi la teulada, i enrunant-se ja una part de l'absis i paret lateral. La porta d'entrada que mira a ponent, construïda amb grans dovelles, té assobre una finestreta rectangular. Ses dimensions exteriors són : llarg, 7'80 m.; ample, 5 m.; alt, 4 m., i en l'interior 6 m. de llarg per 2'90 d'ample i 3'40 m. alt.

De datos històrics, degut a que fou cremat l'arxiu de la Selva, on pertanyia antigament aquesta capella, no en podem retreure cap; però en l'arxiu de Montanyà de Navés, es conserva un pergami que és l'acta de consagració de la iglesia de Sant Esteve, verificada el 15 de maig de 1545 pel bisbe de Cirennas Fr. Pere Gran; i allí es fa menció del prevere de Vilaseca Rnde. Francesc Pelós com assistent a la cerimònia, lo que ens fa creure que allavors la iglesia de Sant Martí estaria encara dedicada al culte, tenint capellà propi, com tenien moltes capelles d'aquestes encontrades, avui per desgracia ja en runes.

ESTEVE MONTANYÀ, pvre.

Benera, 22 agost 1915

IGLESIA VELLA DE SANT MARTÍ DE VILASECA

ABSIS DE LA IGLESIA VELLA DE SANT MARTÍ DE VILASECA

ASCENSIÓ A LA MUNTANYA DE CARO

CADA vegada que els meus viatges i excursions em portaven a fer alguna estada per la sempre agradable ciutat de Tortosa, a l'escampar la vista pels seus riallers voltants, amb l'esperit me'n pujava amunt, amunt, fins assolir el cim de la característica muntanya de Caro. La perspectiva de la mateixa es deixa veure des de tots els indrets que formen l'esplendorosa horta tortosina i demés terres que li són properes. El nom de Caro conten per allí que regoneix per origen la configuració de la seva part més alta; com que en cert modo apareix o s'hi representa com la silueta d'un bust de perfil, posat mirant a llevant.

De l'aspra serralada que encaixona el curs de l'Ebre en son últim trajecte fins a abocar-se en la mar, per tota la banda de nord a mig-jorn, i que és prou coneguda amb els noms de *muntanyes de Tortosa* o *ports de Beceit* més generalment, constitueix la muntanya de Caro. El punt o turó culminant de la mateixa sobressurt aproximadament en la seva meitat. L'ascensió a Caro no és cap empresa d'ardit excursionista, i paga ben bé l'esforç petit que ha d'empresar-s'hi per a realitzar-la.

Amb un temps nuvolós sortia en tartana de Tortosa a dos quarts de quatre de la matinada d'un dia de la primera meitat del mes de juny, i quan tot just començava l'auba a escampar sa lleugera i dolça celistia, que a través de la grossa nuvolada resultava més difusa que de costum. Una volta passat l'Ebre s'emprèn directament cap als *Ports* per la carretera del poble de Roquetes, que passa per entremig del seu caseriu. Des de Tortosa fins aquí la carretera va quasi bé planejant per l'uniforme sol del delta dret de l'Ebre. Al sortir de Roquetes es va marcant la major inclinació del terreny, que de manera paulatina i poc sensible puja en direcció a la serra. A una i altra part de la carretera s'hi estenen grans plantacions d'oliveres i garrofers.

Acompanyat d'una forta tempestat, a un quart de sis s'aturava la tartana a la porta d'un mig desfet casal anomenat *Carreretes*, que sols ve a ésser un gros cobert de forma quadrada, on s'hi aixopluguen o hi fan nit els carros, bestiar i peatons que transiten pel propiament dit *port de Beceit*. L'esmentat casal està situat a l'altitud aproximada de doscents metres, i en la mateixa entrada del port, al deixar-se les planes tortosines. El brigit de la tempestat seguia

sentint-se ferm des de dintre de l'edifici, dominant el soroll dels animals i dels enraonaments dels homes i dones que allí eren, esperant emprendre la marxa, que allavors era impossible.

A les set va animar-me l'esperança de poder fer l'ascensió al puig de Caro, perquè semblava haver-se acabat la tempestat i aclarir-se la nuvolada. Així ho cregueren la gent de la casa i el guia que tenia d'acompanyar-me. Amb aquesta confiança, a dita hora s'emprengué el camí del port. Seguidament se passava un barranc, que procedeix de l'interior de la serra, essent conegut amb el nom de Furrubio.

A l'ésser en aquest lloc ja s'entra en el port, que té la disposició d'un congost, mercès a formar un pas tancat per ambdós costats i pel fons del qual s'esllaiça el barranc. El camí puja congost amunt per la dreta del barranc, ascendint per la falda de la muntanya que queda entre llevant i mig-jorn. Com tota la serralada el terreny correspon a la formació del període cretàsic, essent molt pedregós, i en general cobert de matolls, sobressortint el boix per la seva abundància; un xic més endins hi han alguns pins que es deuen haver salvat de la destrucció dels bosqueters i de la codícia del propietari per ses petites proporcions.

El camí que es va seguint, és una carretera feta per particulars, amb l'únic objecte de conduir a terres planes la fusta procedent de la talla de les pinedes del port. A la poca estona d'haver atravesat el barranc de Furrubio s'és al coll del Vent, nom que bé li escau, perquè sempre sol sentir-se n'hi, i encara més en aquella ocasió. La pujada es fa més forta a mesura que es va avençant terreny, fins arribar al troç que en diuen el Cargol, on el camí va giravoltant per la costa que tanca en el port el troç del congost que dona cap al nord i que constitueix la collada, arribant a les nou al punt més alt de la mateixa, essent la seva altitud aproximada de 1,100 metres. La collada va seguint per entremig de les parts altes de les serres que l'encaixen; per aquí hi ha alguns petits claps de terreny correuat, o sigui de sembradures.

El costat esquer del camí que es va seguint, el forma una de les vessants del turó de Caro. A la vora de la carretera s'hi troben les runes de dues construccions de rústic aspecte que anys enrera se feien servir de pous per la conservació de glaç, veient-se encara molt bé el seu objecte; el pou està cobert per una teulada, i aquest, obert arràn del sol, s'enfonsa de vuit a deu metres, en forma ovolada, i revestides les parets de pedra sense polir.

De retorn a la carretera, se deixa aquesta que va fent via per l'interior del port, fins a sortir al poble aragonès de Beceit, per guanyar

el cim del turó o puig de Caro. La vessant nord-est del turó en la que ens trobem, i que és la que dona cara al port, té més abundosa vegetació que els terrenys dels seus voltants, perquè posseeix una regular pineda, si bé els arbres són de proporcions mitjanes. Al deixar la carretera a les poques passes dels pous de glaç, se segueix per un viarany que s'enfila per la costa i per entremig de la pineda, sortint, als vint minuts de caminar amb tota ganseria, a un collet que dona vista al costat de mig-dia de la serralada dels ports; quedant limitat l'esmentat coll a l'esquerra pel mateix turó de la muntanya de Caro, i a la dreta per la mola Castellona. Del coll parteix un violent desnivell del terreny fins arribar a la feréstega fondalada que originen les derivacions de la serra que aquí tenen un dels més importants nusos de llur alçament.

En direcció a l'esquerra del coll en que ens trobem se desenrotlla la vertent sud-est del turó de Caro, seguint-se el camí de través en direcció a llevant amb l'objecte d'anar fent fàcil la pujada, que en aquest últim troç de l'ascensió es fa penosa per la forta pendent del terreny i per lo molt pedregós de llur estructura, que solament aguanta mates d'escassa alçada. Practicar la pujada amb les ja dites condicions del terreny, no hauria pas sigut una contrarietat, però la va fer molt penosa i entretinguda una forta ventada que feia prendre tota mena de precaucions per evitar un contratemps que en aquest lloc no podia deixar de tenir conseqüències molt desagradables. Certament que feia poc goig en tals circumstàncies acabar l'ascensió, però és allò, ja hi erem, i amb penes i treballs se trepitjà la plataforma amb que remata el turó de la muntanya de Caro. El mal temps va ésser causa d'emplear quasi mitja hora en assolir el turó, essent així que en favorables circumstàncies hauria sigut cosa de molt poca estona.

L'estar descobert Caro per tots els quatre punts cardinals, hi feia batre el vent amb tanta furia que l'estada assobre el turó hi era, es pot dir, impossible; a més que les grans masses de inflats núvols que l'huracà portava a rodolar per la immensitat de l'espai, feia enterament inútil descobrir alguna cosa que petits fragments, borrosos per la distància i falta de bona claror de l'extens i hermós panorama que des del cim se descobreix, en dies tranquils i serens, de la conca de l'Ebre i terres tortosines. Nostra il·lusió de fruir una vegada més els sublims espectacles de la naturalesa, se desvanesqué tot seguit, amb prou sentiment i recança; però així ho volia nostra mala sort que ens portà a fer l'excursió en dia tan ingrat.

Ben convençuts que no trigaria en esclatar la tempestat que per tot arreu ens voltava, no ens detinguérem en el turó més que el

moment indispensable per a consultar l'aneroide de butxaca que donà l'altitud de 1,432 metres. Una curta ullada al sol que trepitjàvem ens féu veure la forma un xic allargada del planell del turó, extraordinàriament espadat per la majoria de les vessants, menys pel costat de mig-dia que queda assobre del barranc de Llorent, on les serres hi formen una fondalada, lloc pel qual pujàrem al turó, segons ja queda dit. A corre-cuita, en quan tens ho permetia la naturalesa del terreny, emprenguérem la baixada, no sense la gran moiestia que ocasionava el vent que bufava amb força extraordinària, seguint el mateix camí fet a l'anada, fins ésser altra volta a Tortosa.

Explicar aquesta última part de l'excursió és sols donar compte de les males estones que l'estat del temps ens ocasionà en tot el trajecte. A l'ésser a la collada va començar una forta pluja que ens acompanyà fins a la carretera, dificultant en gran manera la marxa. Calmada un xic la tempestat seguïrem el camí, però això durà ben poca estona, tornant altra vegada el vent i la pluja amb la intensitat propia d'una tempestat desfeta, sorprenent-nos sense un aixopluc i sense res per a abrigar-nos, rebent-la de ple; el vent era tan fret i fort que en alguns moments no ens deixava caminar i l'aigua queia amb tota abundancia, clavant-se les gotes en la cara i mans com punxes o agulles de glaç, arribant per fi, després de tan penosa marxa, al casalot de *Carreletes* amb el guia, regalant-nos l'aigua per tot arreu, i tan xops com si ens haguéssim banyat vestits.

El llastimós estat en que ens trobàvem, i no havent-hi cap roba per posar-se de moment, perquè aquella bona gent no en tenia al casal altra que la que duïen assobre, encengueren amb llestesa una gran foguera; però a l'observar tot seguit que l'escalfor produïa una densa evaporació en tot el cos, alçant-se aquest com el fum d'una atxa mal apagada, que res podia tenir de favorable per la salut, resolgué ficar-me desseguida a la tartana, en la que hi vaig haver de pujar ajudat per altres perquè la roba d'istiu, enganxada al cos per la mullena, em dificultava els moviments de cames i brassos. Fent el camí tan depressa com era possible, una hora després arribava a Tortosa, desitjós de sortir de tan molestosa situació, que feia encara més incòmoda i desagradable la inacció dintre del carruatge.

MEMORIA

LLEGIDA PEL SENYOR SECRETARI DE LA SECCIÓ
DE FOTOGRAFIA EN LA REGLAMENTARIA SESSIÓ
DE JUNTA GENERAL ORDINARIA CELEBRADA EL
DIA 10 DE JULIOL DEL CORRENT ANY 1915

SENYORS:

AMB la mateixa intensitat, si hi cap, que en els anys anteriors, ha seguit la Secció de Fotografia d'aquest CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA treballant amb la major fe i entusiasme per a portar a cap la tasca que li està encomanada, mes si alguna deficiència ha pogut notar-se en el curs de la via que porta empresa, ha sigut potser a circumstancies de tots sabudes, i també a la falta d'idoneïtat del que té el gust de dirigir-vos la paraula i que immerescudament el distingreu otorgant-li l'honorós càrrec de secretari.

La major activitat s'ha dedicat, com sempre, a lo que a excursions fa referencia, essent veritablement important el nombre de les portades a cap durant el curs que estem acabant, com pot observar-se per la relació següent:

DESEMBRE DE 1914

Dia 6. — Excursió d'un dia a La Beguda Alta, Masquefa i Piera.

Dia 13. — Excursió de mig dia a Molins de Rei i Cervelló.

Dia 20. — Excursió d'un dia a Sant Celoni, Vallgorguina i Arenys de Mar, per Olzinelles i Coll Sacreu.

JANER DE 1915

Dia 10. — Excursió de mig dia per a recórrer les riberes del riu Besòs, des de Mollet fins a Moncada.

Dia 24. — Excursió d'un dia a Terrassa, per a visitar les esglésies romàniques de Sant Pere, Sant Miquel i Santa Maria.

FEBRER

Dies 31 janer al 2 febrer. — Excursió de tres dies a Ribes, amb motiu de celebrar-se el setè any de concursos de skis, luges, etc., organitzat per la Secció Sports de Muntanya.

Dia 7. — Excursió de mig dia a Sant Just Desvern.

- Dia 21. — Excursió d'un dia a Mongat, Tiana, Monestir de Montalegre, La Conreria i Mollet.
- Dia 28. — Excursió d'un dia a Vallbona, Cabrera i Capellades, visitant també el castell de Torra de Claramunt.

MARÇ

- Dia 14. — Excursió d'un dia a Cardedeu, Sant Esteve d'Alcoll, Collsabadell i Llinàs.
- Dia 21. — Excursió de mig dia a Vallvidrera, Sant Bartomeu de la Quadra, Valldoreix i Sant Cugat del Vallès.
- Dia 25. — Excursió d'un dia a Olesa de Montserrat, Balneari de la Puda, Salt del Cairat i Monistrol de Montserrat.

ABRIL

- Dies 2 al 5. — Excursió de quatre dies a Tàrraga, Vilagrassa, Bellpuig, Lleida, Granja d'Èscarp, Mequinzenza i baixar per l'Ebre fins a Tortosa.
- Dia 11. — Excursió d'un dia a Gavà, Ermita de Brugués, Castell d'Aramprunyà i Sant Cristòfol de Begues.
- Dia 25. — Excursió d'un dia a La Pobla de Claramunt i el seu Castell, Carme, Santa Candia i Orpi.

MAIG

- Dia 2. — Excursió d'un dia a Gualba, Salt de Gualba i Gorc Negre.
- Dia 16. — Excursió d'un dia a Blanes, Santa Cristina, Lloret de Mar i Tossa.
- Dies 23 i 24. — Excursió de dos dies a l'estació prehistòrica de Guisona, i a Cervera, en combinació amb la Secció de Geologia.

JUNY

- Dia 13. — Excursió d'un dia a Sant Andreu de Llavaneres per a recórrer sa pintoresca riera.
- Dia 27. — Excursió d'un dia a Moyà i Santa Maria de l'Estany.

Aquestes dues últimes són les que hi ha anunciades per al present mes, donant així per acabada aquesta llarga i variada serie d'interessants excursions, que tenen totes elles per resultat l'augment considerable de l'inventari gràfic de Catalunya que, com tots ja sabeu, és l'obra capdal d'aquest CENTRE i a la qual devem dedicar tot el nostre esforç, per ésser el segell del treball cultural que aquesta Secció està realitzant.

Igual, també, que en els cursos passats, han seguit celebrant-se en les vetlles de tots els dijous feiners les reunions particulars d'aquesta Secció, vegent-se sempre totes elles molt concorregudes, i pojeçant-se gran nombre d'interessants fotografies.

Una prova més de la marxa progressiva empresa per aquesta Secció, és que el nombre de socis adscrits a la mateixa durant el present curs ha sigut el de vint-i-nou, lo que dóna per resultat que, deduïdes algunes baixes, la Secció queda formada actualment de cent noranta tres socis.

L'inventari dels positius de projecció existents actualment a l'arxiu general del CENTRE, i degudament catalogats, no ha sofert grans variacions des del curs anterior, però un fet d'extraordinària importància tenim de fer constar en la present memòria, i és el donatiu, per part dels hereus del nostre malogrà i estimat consoci en Juli Soler i Santaló, de la que fou tota sa col·lecció de fotografies, el qual ve, no sols a augmentar sinó també a enriquir considerablement l'arxiu del CENTRE, puix tots sabem prou bé, i més encara els que hem tingut ocasió de comprovar-ho, que en Soler, a més d'un ferm i atrevit excursionista, fou també un intel·ligent i hàbil aficionat a la fotografia, que ha donat per resultat el poder deixar gravades meravellosament totes les impressions que en ses excursions i viatges per a recórrer i estudiar les comarques de Catalunya i terres veïnes, li oferiren la història, l'art i la naturalesa en totes llurs manifestacions. S'ha començat, com ja podeu suposar, a ordenar i catalogar aquesta abundosa col·lecció de fotografies, però és tal la llur importància, puix passen de 3,000 en conjunt els positius de projecció, negatius i proves sobre paper, que no ha sigut possible termenar aquest laboriós treball abans de tancar aquest curs, i és per això que no pot considerar-se encara com una entrada definitiva en l'arxiu general del CENTRE.

Contribuirà també a augmentar en tots sentits aquest arxiu, l'acord pres pel Consell Directiu de procedir a l'acoblament de tot el material fotogràfic que existeix al CENTRE, i que col·leccionés les diferents Seccions, essent aquesta la única que en l'esdevenidor cuidarà de sa millor custòdia, classificació i catalogació.

Un altre fet hi ha que mereix ésser esmentat en la present memòria, perquè ell ve a demostrar, d'una manera ben evident, que els socis d'aquesta Secció, no sols se dediquen amb entusiasme a reproduir les bel·leses existents a la nostra terra, sinó que cultiven amb èxit la fotografia d'art. Me refereixo al recent Concurs Nacional de Fotografies, celebrat a Madrid pel Círcol de Belles Arts, en el que han sigut premiats els socis d'aquest CENTRE i Secció, D. Enric Mallat,

D. Josep Puntas, D. Josep M.^a Co, D. Josep Salvany i D. Joaquim Torras, als qui devem felicitar i donar nostra més coral enhorabona.

No puc menys que dedicar també quatre paraules de lloança al grup de distingits consocis que es dediquen, d'una manera especial; al procediment de la fotografia de colors. Es tal sa importància, que aquesta Junta ha cregut convenient acordar la celebració d'una sessió especial per al pròxim divendres, dia 18, a l'objecte únic i exclusiu de presentar, per medi de la projecció, una interessant i es-collida col·lecció de fotografies que donguin a la vetllada el caràcter així com d'una manifestació artística que resumeixi els treballs per ells portats a cap, tenint la més completa seguretat de que aital acte revestirà excepcional importància.

I, finalment, no vui acabar sens donar abans les més corals mercès a tots els nostres consocis que, d'una manera incondicional, han vingut col·laborant als actes organitzats per nosaltres, i d'una manera especial a D. Joànn Nonell, qui, amb aquella amabilitat que el caracteritza, ve afavorint a la Secció donant-li tota mena de facilitats morals i materials per a poder continuar publicant sens interrupció les fulles d'excursions mensuals.

He dit.

LLUÍS MADRENYS

PUBLICACIONS REBUDES

(TERCER TRIMESTRE DE 1915)

Revista de Filología Española. Madrid. (Abril-Junio.) — R. Menéndez Pidal:

Poesía popular y Romancero. — J. R. Lomba y Pedraja: *Enrique Gil y Carrasco: su vida y su obra literaria.* — *Notas bibliográficas.*

Revista de Menorca. Mahó. (Juny.) — Cámara oficial agrícola de Menorca:

Asamblea general ordinaria celebrada en Mercadal el día 6 junio de 1915;

Memoria reglamentaria, leida por el secretario general don Miguel Gomila

Toner. — Miguel Oliver Amorós: *La Juventud de Orfila* (autobiografía

inédita), *Orfila; prólogo de G. de Chapel d'Espinassoux* (traducció). —

Bartolomé Escudero: *Lista de las palabras que usamos en Menorca, tomadas*

del inglés. — *Bibliografía.* — M. Hernández Ponseti: *Observaciones me-*

teorológicas de mayo. — Francesc Camps Mercadal: *Folk-lore menorquí:*

De la pagesia. (Continuació.)

La Montagne. París. (Abril-Juny.) — T. Chaune: *En souvenir de Bessauss.* —

Henri Ferrand: *Le premier dessin de la chaîne du Mont Blanc.*

Boletín de la Comisión Provincial de Monumentos Históricos y Artísticos de Orense. (Juliol-Agost.) — Pío Beltrán : *Las monedas visigodas acuñadas en la Suevia española*. — M. Martínez Sueiro : *Diego de Lemos*. (Continuació.) — M. Castro y M. Martínez Sueiro : *Documentos del Archivo Catedral de Orense*. (Continuació.)

Boletín de la Sociedad Castellana de Excursiones. Valladolid. (Juny.) — D. Ramón Núñez : *Excursión a Olmedo*. — D. Juan Agapito y Revilla : *El retablo mayor de S. Andrés, de Olmedo*. — D. Vicente Lampérez y Romea : *Los palacios de los Reyes de España en la Edad media. Papeleta para una Historia de la Arquitectura Civil Española*. (Continuació.) — D. Elías Tormo : *Un gran pintor vallisoletano, D. Antonio de Pereda*. (Continuació.) — D. Narciso Alonso Cortés : *La Fastiginia* (continuació), por Pinheiro da Veiga. (Traducció.) — D. Luis Bertrán y Castillo : *Por España (impresiones de viaje): Simanca*. — D. Juan Agapito y Revilla : *Tradiciones de Valladolid*. (Continuació.)

Boletín de la Sociedad Castellana de Excursiones. (Setembre.) Valladolid. — D. L. A. y R. : *El retablo de Mojados*. — D. Juan Allende-Salazar : *La familia Berruguete. (Noticias inéditas)*. — D. Luis Bertrán y Castillo : *Por España*. — D. Narciso Alonso Cortés (traducció) : *La Fastiginia*. — Don Pedro Alcántara : *Libro de curiosidades relativas a Valladolid (1807-1831)* (Continuació.) — D. Pedro Beroqui : *Adiciones y correcciones al Catálogo del Museo del Prado*. (Conclusió.)

Revue des Langues Romanes. Montpellier. (Janer-Abril.) — F. Castets : *Remarques au sujet et à propos de l'édition d'une version du Beuves d'Aigremont*. — C. Chabaneau et J. Anglade : *Onomastique des Troubadours*. — J. Acher : *Sur un livre relatif à Saint-Denis et à son monastère*. — J. Acher : *La ville de Forniaus et l'abbaye de Saint-Denis*. — J. Acher : *Ffoovant*. — *Bibliografía*.

O Instituto. Coimbra. (Juny.) — Gustavo Ramos : *O Fausto de Goethe*. — Antonio Ferreira de Serpa : *Algumas habilitações de natuário de distrito da Horta para Ministros e oficiais da Inquisição*. — D. José Manuel de Noronha : *Documentos pombalinos (1777-1782)*. — D. José Baptista Pereira : *Memórias de Carnide*. — D. F. Manuel Alves : *Memórias arqueológico-historicas do distrito de Bragança*.

Boletín de la Real Academia Gallega. Corunya. (Agost 1915.) — Manuel Murguía : *Juan de Orleans (amb un gravat)*. — César Vaamonde Sorer : *Gómez Pérez das Mariñas y sus descendientes (apuntes históricos y genealógicos)*. (Continuació.) — Pablo Pérez Costanti : *Los colegiales de Fonseca (apéndice a Linajes Galicianos)*. (Continuació.) — *Bibliografía*.

Revue Catalane. Perpinyà. (Agost.) — Louis Pastre : *Poemes de guerra*. — Apeles Mestres : *Flors de sang : El rei jove*. — *Compte-Rendu des séances*. — L'Amic : *Una visita a la cambra del poeta Verdaguer*. — Verdaguer : *Sospirs*. — Charles Grando : *Les Cris de la rue*. — Pere de l'Alsina : *A n'un pelut de la guerra*. — *Ildaribal*.

Revue Catalane. (Setembre.) Perpinyà. — *Compte-Rendu des Séances*. — Goigs de Santa Apolonia. — *Els Amics de França*. — Louis Pastre : *Ramón Lull*

et son œuvre pédagogique. — Nos Morts. — Apeles Mestres : *Flors de sang: Himne de boig*. — Charles Grando : *Les Cris de la Rue*. — P. Francis i Agrol: *Despedida*.

Boletín de la Real Academia de Buenas Letras. (Abril-Juny 1915.) Barcelona. — Dr. Salvador Bové, pvre. : *Ramón Llull i la Llengua llatina*. — *La vida coetania segons lo Ms. del Museu Britanich*. — J. Miret i Sans : *Noves biogràfiques d'en Ramón Llull*. — E. Moliné i Brasés : *La Batalla de Montjuich y la mort d'En Claris*. (Fragment d'un dietari inèdit de la Guerra dels Segadors). (Acabament.) — Dr. Gumersindo Alabart, pvre. : *Exposició sobre lo llibre «De Civitate Dei» de S. Agustí*. (Continuació.)

Butlletí del Centre Excursionista de Vich. Núm. XIV. — Lluís G. Illa : *Excursió a Cabrera, la Bola y S. Pere de Torelló*. — *L'Església de Sta. Eularia de Riuprimer*. — J. G. : *La Decoració pictòrica de l'absis de S. Sadurn d'Osormort*. — Segimón Cunill, pvre. : *El jurament a Napoleón*. — M. T. : *Notes d'Arxiu*. — M. T. : *Acta de la Ceremonia d'armar un cavaller*. — Nota folk-lòrica: *Goits del Benaventurat S. Just Patró de Vich*.

Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana. (Abril.) Palma. — P. Leoncio Zufiria, Agustino : *Letra Apostólica de Clemente V referente al Monasterio de Santa Margarita*. — D. Antonio Pous Pastor : *Fr. Pedro Cima*. — D. F. K. Aguiló : *Décimes y tasques. Com se cullien en el sigle xiv*. — D. E. K. Aguiló : *Data de la mort den Salzinger*.

Boletín de la Real Sociedad Geográfica (tercer trimestre), 1915. — José Sánchez Ocaña (traducció) : *El canal de Panamá, por el geógrafo italiano Dott. Giovanni Tempini*. (Conclusió.) — Antonio Blázquez y Delgado-Aguilera : *Las Caritérides y el comercio del estaño en la antigüedad*. — A. Antonio Blázquez : *Noticia de un Atlas del siglo XVI, manuscrito y desconocido*. — D. Abelardo Merino Alvarez : *Estudio bibliográfico : «España y Portugal», por D. Antonio Blázquez y Delgado-Aguilera*.

Boletín de la Comisión Provincial de Monumentos. (Setembre-October.) Orense. — Pío Beltrán : *Las monedas visigodas acuñadas en la Suevia española*. (Continuació.) — M. Martínez Sueiro : *Diego de Lemos*. (Conclusió.) — M. Castro y M. Martínez Sueiro : *Documentos del Archivo Catedral de Orense*. (Continuació.)

A més s'han rebut les següents publicacions:

La Alhambra. Granada.

La Notaria.

Revista Montserratina.

Revista Musical Catalana.

Butlletí del Grop Excursionista Montseny.

Noticiari mensual de la Secció d'Excursions del A. E. P.

Butlletí del Centre Català de Saragoça.

Appalachia. Boston. (June.)

Publicacions de la Smithsonian Institution. Washington. (1914.)

Ymer. Stockholm. (1915.)

Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins.

Butlletí Associació Excursionista Avant.

Hojas Selectas.

Journal of the Folk-Song-Society. Londres. (1915.)

Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana.

Civitas. Juliol. (1915.)

Los Archivos de Iviza. Revista histórica mensual.

Estudios Franciscanos.

O Instituto. (Juliol i Agost.) Coimbra.

La Zuda. Tortosa.

Bulletin du Club Alpin de Crimée et du Caucase. Odessa.

Boletín del Centro Artístico. (Juliol.) Granada.

Boletín La-Salle. (Revista trimestral.) Barcelona.

The Alpine Journal. (Agost.) Londres.

Butlletí de la Agrupació Excursionista. Reus.

Boletín mensual del Observatorio del Ebro. (Agost a Novembre.) 1914.

Il Rosario e la Nuova Pompei.

CRÒNICA DEL CENTRE

SETEMBRE DE 1915

SOCIS INGRESSATS EN EL TERCER TRIMESTRE

Josep Tobella Serra. — Valentí Bofill Bayès. — Jaume Novellas Bofill. — Francesc Bofill Bayès. — Maties Pallarès. — Enric Vilaseca Tock. — Agustí Duràn Sampere. — Josep A. Gomis. — Dr. Roig i Raventós. — Manuel de Montoliu i de Togores. — Ramón Sastre. — Joaquim Noguera Prat. — Baldiri Puigdemongas. — Ernest Rossenberger. — Oscar Slettiner. — Otto Himmelheber. — Antoni Griera, pvre. — Pau Badia Vallvé. — Frederic Michatich. — Enric Peiró Rando. — Ramón Casanovas Danès.

DONATIUS PER A LA BIBLIOTECA

Keepsake, del Sr. Oliva, de Vilanova. — *Africa Occidental Española*. Mercedat per el Comandante de Ingenieros, D. Francisco del Río Joan. — *Homenaje a En Antón de P. Capmany*. — *Nota Geológica y Paleontológica sobre el Jurásico Superior de la Provincia de Lérida*, per D. Lluís M. Vidal. — *El Pleito de las Zonas Francas*, per D. Josep Rius Casas i D. Marcial Trilla i Rostoll. — Tres obras de *Trabajos del Museo Nacional de Ciencias Naturales* intitulades *Estratigrafía de la Sierra de Levante de Mallorca*; *Monografía Geológica del Valle*

de Lozoya, i Guadarrama. — Un folleto de D. Lluís M. Vidal, intitolat *Un megá-lito curioso, llamado la piedra del sacrificio del Castillo de Sabassona, en la comarca de Vich*. — *Anuario de 1915, del Real Automóvil Club de Cataluña*. — *Recorts d'Escocia*, de D. Enric Parès. — *Sociedad Barcelonesa de Amigos de la Instrucción*. Historial escrit para commemorar el LXX aniversari de su fundación, per D. Salvio Feliu y Darnaculleta. — Un folleto de D. Alfons Maseras, intitolat *Pancatalanisme*.

NOVES

El dia 25 de setembre morí, en aquesta ciutat, el soci honorari del CENTRE D. Salvador Sanpere i Miquel. Tots els historiadors i aficionats a les meravelles artístiques de nostra terra han perdut amb sa mort un dels més fermes adalís i intel·ligents en la matèria.

Mentrestant no se celebri una vetllada necrològica en son honor, acordada ja per la Junta Directiva del CENTRE, rebí tota sa família l'expressió de nostre condol.

També el dia 22 del passat mes d'agost morí, en aquesta ciutat, D. Josep Valls, empleat que fou durant molts anys d'aquest CENTRE ÈXCURSIONISTA. Si bé dit senyor patia una malaltia crònica, el trist desenllaç fou tan sobtat que passà completament desapercebut, essent això motiu perquè en l'acte de l'enterrament s'hi vegés escàs nombre de socis. Rebin les seves filles el testimoni de nostre condol per perdua tan irreparable.

ALOCUCIÓ. — S'ha rebut la següent, que, per l'interès que ha de despertar a tot bon català aimant de les bel·leses històriques de nostra terra, publiquem en sa integritat.

«¡CATALANS! ¡BONS CATALANS!

Donéu una almoyna pera las obras de reparació de una reliquia històrica, d'una joia del art antich.

Lo milenari y hermós temple románich de Sant Pere de Montgrony menassa ruína. Una de sas parets está fonament esquerdada per l'acció de las neus y del temps en mes de mil anys d'actuació destructora. Si no s'obra promptament caurá, y tindrem perdut per sempre més lo monument robust que alsaren nostres passats en las gegantinas serras de Montgrony, a més de mil quatre cents metres sobre'l nivell del mar, pera perpetuar la grandiosa gesta de reconquesta de la patria, portada a terme per ells desde aquellas serraladas, després de l'invasió dels serralhins.

Lo lloc que ocupa l'església de Sant Pere de Montgrony fou la *Covadonga* catalana.

Lo susdit temple es l'únic recort vivent que'ns queda del heróic esforç de nostres passats.

¡No vullgau que's perdi reliquia tant preuhada!

¡CATALANS! ¡BONS CATALANS!

¡Una almoyna pera la conservació del temple típic de Sant Pere de Montgrony!

Vos la demana la Junta Iniciadora de las obras, composta del senyor Rector, *reverent mossén Joan Guardia*; Alcalde, *D. Joan Roma*; jutje de pau, *D. Antón Carbonell*; Capellà del Santuari de Montgrony, *reverent mossén Josep Vendrell*; Cabo del Somatent, *D. Eudalt Bartés*; y Vicari, *reverent mossén Martí Morera*.

Poble de Gombreny (Girona) 25 de juliol de 1915.»

EL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA té oberta a tal efecte una llista de subscripció, i convida a tots els seus socis a que contribueixin a mida de llurs forces per la restauració d'un dels monuments més característics de nostra terra.

OBLIT INVOLUNTARI. — En el passat BUTLLETÍ no es féu constar que els clixés que il·lustren l'article del Sr. Duràn, *La ciutat de Tortosa*, perteneixien a D. Josep Salvany.

HOMENATGE A LA MEMORIA DEL REI MARTÍ. — Amb el present número del BUTLLETÍ repartim la taula dels treballs llegits en el CENTRE EXCURSIONISTA en commemoració del cinquè centenari de la mort del Rei Martí (1410-1910), i que s'han anat repartint en folletó apart. Aquesta taula substitueix les planes 207-208 en les quals se començava el treball del malaguanyat Sr. Sanpere i Miquel, *La nostra pintura en temps del Rei Martí*, que ha restat trencat i suprimit forçosament per mort del seu autor. Hi han exemplars de l'Homenatge que es troben de venda al CENTRE i a les principals llibreríes.

EL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA i la Direcció del BUTLLETÍ deixen íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.